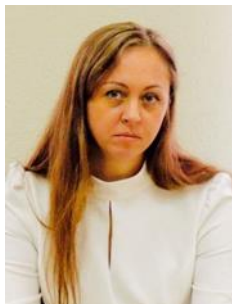

ПУБЛІЧНО-ПРАВОВЕ ТА ПРИВАТНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОКРЕМИХ СФЕР СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

УДК 342.951

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-1-130-134

**Ольга
БЕЗПАЛОВА**[©]
доктор юридичних
наук, професор
(Харківський
національний
університет
внутрішніх справ,
м. Харків, Україна)

**Юлія
ЛЕГЕЗА**[©]
доктор юридичних
наук, професор
(Національний
технічний
університет
«Дніпровська
політехніка»,
м. Дніпро, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІЦІЄЮ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ (МЕДІА) ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДІТЕЙ У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ

Стаття присвячена розкриттю використання Національною поліцією України засобів масової інформації (медіа) для забезпечення безпеки дітей у цифровому просторі. Підкреслено, що безконтрольний доступ дітей до мережі Інтернет може мати негативні наслідки, тоді як поліції слід широко використовувати можливості засобів масової інформації, котрі можуть бути не лише провідником інформації від поліції до громадськості (молодіжної аудиторії), а й дороговказом у формуванні безпечної поведінки дітей в цифровому просторі.

Безпечне цифрове середовище не може забезпечити лише один суб'єкт – відповідне завдання має реалізовуватися комплексно. Отже, використання поліцією засобів масової інформації для забезпечення безпеки дітей у цифровому просторі доцільно реалізовувати у різних формах: освітній, організаційній, правоохоронній, моніторинговій та інноваційній.

Ключові слова: засоби масової інформації, безпека дитини, медіа, захист прав і свобод, поліцейська діяльність, цифрова безпека, цифрові сервіси.

Постановка проблеми. Збільшення ролі цифрового простору в сучасному житті поряд із неодмінними перевагами містить у собі численні небезпеки. Національна поліція України, як орган, що служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, має своєчасно реагувати на нові виклики і загрози. Зокрема, виконувати завдання із належного забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб у цифровому просторі, запобігання витоку персональних даних користувачів Інтернет, а також кібершахрайству, вміння реагувати на прояви кібербулінгу.

Важливою складовою діяльності поліції слід також вважати здійснення у межах своєї компетенції, визначеної законом, контролю за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу

© О. Безпалова, 2023
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2886-695X>
besolgigo@gmail.com

© Ю. Лєгеца, 2023
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4896-3178>
legezajul@gmail.com

щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі [1].

Не менш важливою вважаємо превентивну діяльність поліції у цифровому просторі, успішне здійснення якої багато в чому залежить від налагодженої взаємодії із засобами масової інформації (медіа).

Аналіз досліджень та публікацій. Дослідження, присвячені співпраці правоохоронних органів із засобами масової інформації, представлені роботами вітчизняних фахівців у царині адміністративного права та поліцейстики: Г. Блінової, О. Джафарової, Ю. Легези, М. Лошицького, Р. Миронюка, Р. Опацко, Я. Шнурко, О. Юніна та ін.

Мета статті полягає у висвітленні сутності й особливостей використання поліцією засобів масової інформації (медіа) для забезпечення безпеки дітей у цифровому просторі.

Виклад основного матеріалу. Захист прав дитини є однією з важливих функцій, що реалізується Національною поліцією України. Для цього у складі поліції створено спеціалізовані підрозділи – підрозділи ювенальної превенції. Вони здійснюють профілактичну роботу, проводять рейди та спеціальні операції з метою запобігання правопорушенням щодо дітей, а також забезпечення допомоги дітям, які потрапили в складні життєві ситуації.

Традиційно, з метою забезпечення найбільш ефективного захисту прав дітей, зазначений напрям роботи реалізується Національною поліцією України у тісній взаємодії з іншими органами державної влади, зокрема, службою у справах дітей, судовими органами та органами прокуратури, громадськими об'єднаннями та міжнародними організаціями. У разі порушення прав дитини поліція має реагувати максимально оперативно та ефективно, здійснюючи всі необхідні заходи, спрямовані на забезпечення її прав.

Вельми актуальним, проте водночас недостатньо дослідженим, напрямом діяльності поліції є використання нею засобів масової інформації (медіа) для забезпечення безпеки дітей у цифровому просторі.

Насамперед, потрібно вказати на те, що сьогодні Національна поліція України використовує соціальні мережі, такі як Facebook, Twitter, TikTok та Instagram, для забезпечення безпеки дітей у цифровому просторі. Зазначені мережі дозволяють поліції безпосередньо спілкуватися з дітьми, батьками, особами, які їх замінюють, та педагогічними працівниками і вихователями.

У цьому аспекті І. П'ятничук та Г. П'ятничук вказують на те, що для підвищення ефективності реалізації різних цілей доцільно поєднувати між собою Google-сервіси різного призначення. Також автори відзначають, що спільна робота з такими сервісами має бути організована на відмінному рівні, необхідному для того, щоб оперативно отримувати доступ до потрібної інформації з урахуванням сучасних умов [2, с. 43].

Зупинимось детальніше на проєктах, пов'язаних із забезпеченням безпеки дітей в цифровому просторі, в яких поліція може використовувати засоби масової інформації (медіа) для налагодження з останніми ефективною взаємодії.

Так, варто погодитись із тим, що Інтернет є важливим інструментом для особистого та професійного спілкування. Проте ним можуть також зловживати, наприклад, використовувати для розсилання комп'ютерних вірусів і небажаної пошти (спаму), отримання інформації особистого характеру з метою крадіжок, шантажу, переслідувань, розповсюдження і залучення до порнографії, інформування про сайти, небезпечні для дітей, наприклад, присвячені сектам, наркотикам та їх виготовленню, суїцидам, різним видам насильства. Ось чому, наприклад, Ю. Онищенко та В. Світличний вважають за необхідне бути обізнаним у питаннях інформаційної безпеки. Особливо вразливими у цьому контексті є діти, які можуть не знати, яку саме інформацію можна викладати в мережу, а яку не варто. Інколи школярі не здатні правильно відреагувати на матеріали з мережі з різних причин. Робота працівників ювенальної превенції у цьому напрямі є дуже важливою, адже безконтрольний доступ дітей до мережі Інтернет може мати негативні наслідки [3, с. 221]. Саме тут поліції необхідно широко використовувати можливості засобів масової інформації, що можуть бути не лише провідником інформації від поліції до громадськості (молодіжної аудиторії), а й дороговказом у формуванні безпечної поведінки дітей в цифровому просторі.

З іншого боку, В. Руденко, відмічає, що для адекватного реагування на виклики,

пов'язані з діяльністю антигромадських угруповань в інформаційному просторі, зокрема в соціальних мережах, Національною поліцією України було створено постійну оперативну групу у складі поліцейських підрозділів кіберполіції. Остання реагує на кожне повідомлення про участь дітей у небезпечних групах. Проводяться експертні дослідження комп'ютерної техніки, відстежуються соціальні мережі дітей щодо можливих намірів покінчити життя самогубством. Такі заходи підрозділів кіберполіції допомагають блокувати відповідні групи. Це, у свою чергу, дає змогу запобігти вчиненню кримінальних правопорушень щодо дітей та молоді, а також скоєнню дитьми самоушкодження чи самогубства [4, с. 167]. Поширенню поліцією відповідних знань сприяють і медіа, довіра до яких доволі часто перевищує довіру до офіційних інформаційних ресурсів поліції.

Для удосконалення використання соціальних мереж у роботі поліції Е. Мамедова пропонує доволі конструктивні заходи: а) розширення співпраці з іншими правоохоронними органами та зацікавленими сторонами в боротьбі зі злочинами у сфері технологій; б) посилення координації та обмін досвідом у боротьбі з технологічними злочинами і їх розслідуванні; в) розробка та затвердження відповідної концепції МВС; г) закріплення у проєкті Закону України «Про електронні комунікації» визначення поняття «електронні соціальні мережі» та загальних засад їх використання; г) закріплення положення про принципи розміщення в соціальних мережах інформації щодо Правил етичної поведінки поліцейських; д) внесення змін до посадових інструкцій працівників відповідних підрозділів патрульної поліції з метою конкретизації їх повноважень щодо висвітлення інформації про діяльність підрозділу в соціальних мережах та правоохоронного моніторингу, дотримання правил кібербезпеки у процесі такої комунікації; е) розробка методичних рекомендацій та пам'ятки для поліцейських із використання соціальних мереж [5, с. 127–128]. Погоджуючись із запропонованими заходами у цілому, звертаємо увагу на більш широке використання поліцією можливостей медіа та інших суб'єктів, що можуть розвантажити поліцію та водночас посилити взаємодію з громадою.

Досліджуючи проблеми кібербулінгу, команда правозахисного департаменту ГО «Докудейз» відмічає важливість вирішення питання щодо ідентифікації власника акаунта на законодавчому рівні. У багатьох країнах Європи при купівлі сім-картки останню реєструють на ім'я особи, яка її хоче придбати. У зв'язку з цим зазначимо, що неодноразово траплялися випадки, коли діти купували дешеві сім-картки і телефонували з погрозами вчителю. Відстежити такі випадки майже нереально, натомість у більшості соціальних мереж прив'язка робиться саме до номеру телефону. В разі запровадження в Україні персоніфікації сім-карток ідентифікувати особу стане значно легше [6, с. 89]. Підтримуємо зазначену новелу та вважаємо, що її реалізації може сприяти широка інформаційна кампанія, реалізована за допомогою засобів масової інформації у цифровому просторі.

Серед іншого варто зазначити також про застосування поліцією цифрових сервісів, утворених для забезпечення безпеки дітей. До таких слід віднести мобільний додаток із пошуку зниклих дітей, розроблений Національною поліцією України у співпраці з американською приватною компанією «Find My Parent», основною метою діяльності якої є розширення можливостей людей у всьому світі щодо пошуку та відновлення зв'язків зі своїми сім'ями за допомогою технологій штучного інтелекту. Окрім членів сімей, у додатку можуть зареєструватися і небайдужі люди та передати відому їм інформацію про українських дітей, які перебувають у російській федерації чи на окупованих територіях і відвідують там школи, дитячі садки тощо [7].

Заслуговує на увагу розробка Департаментом кіберполіції Національної поліції України програмного скрипту, призначеного для ідентифікації користувачів, які намагаються анонімізувати себе під час використання мережі Інтернет. Поліція пропонує онлайн-медіа добровільно встановити програму для розкриття особи коментаторів, що може бути надзвичайно актуальним у надзвичайних обставинах, приміром, в умовах воєнного стану [8].

Вищевикладене дозволяє визначити такі напрями використання поліцією засобів масової інформації (медіа) для забезпечення безпеки дітей у цифровому просторі: а) поширення у засобах масової інформації безпекових матеріалів, службової інформації та оголошень; б) створення службових акаунтів поліцейськими у популярних соціальних мережах для забезпечення присутності там поліції; в) отримання інформації від засобів

масової інформації та оперативне реагування на публікації про порушення прав дітей; г) використання онлайн-курсів та додатків для посилення обізнаності учасників відносин у власних правах; г) посилення ідентифікації учасників відносин у цифровому просторі.

Висновки. Підсумовуючи, можна констатувати, що збільшення уваги державних та недержавних інституцій до забезпечення безпеки дітей у цифровому просторі є надзвичайно актуальним. Безпечне цифрове середовище не може забезпечити лише один суб'єкт – відповідне завдання має реалізовуватися комплексно. Відповідно, використання поліцією засобів масової інформації для забезпечення безпеки дітей у цифровому просторі доцільно реалізовувати у таких формах: 1) освітній – шляхом висвітлення у медіа матеріалів та популяризації проблем безпеки дітей. У свою чергу, поліція може надавати медіа необхідну інформацію та матеріали для розповсюдження; 2) організаційній – за допомогою проведення кампаній із популяризації проблем безпеки дітей; 3) правоохоронній – шляхом залучення медіа до процесу розслідування та їх використання як джерел інформації; 4) моніторинговій, що передбачає спільне відстеження випадків порушення прав дітей у цифровому просторі та оперативне реагування на такі загрози; 5) інноваційній, що передбачає об'єднання зусиль для розробки і вдосконалення технологій, із розробки інструментів для виявлення та блокування шкідливого контенту та девіантної поведінки у цифровому просторі, що може становити загрозу для дітей.

Виокремлені та перераховані нами форми є достатньо умовними. Проте їх поступова уніфікація може бути покладена в основу формування успішної стратегії діяльності поліції, спрямованої на комплексне вирішення проблеми забезпечення безпеки дітей у цифровому просторі за допомогою засобів масової інформації.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
2. П'ятничук І. Д., П'ятничук Г. О. Сучасні інформаційні технології та сервіси в публічних інституціях. *Журнал Прикарпатського університету імені Василя Стефаника*. 2021. Т. 8. № 3. С. 43–51.
3. Онищенко Ю. М., Світличний В. А. Особливості забезпечення кіберзахисту дітей за участі підрозділів ювенальної превенції. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності національної поліції України : збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практ. конф.* (м. Харків, 11 квіт. 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. С. 221–223.
4. Руденко В. О. Захист прав дітей у цифровому середовищі. *Соціально-правові аспекти захисту прав дітей : збірник матеріалів науково-практ. конф.* (м. Харків, 26 трав. 2022 р.). Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. С. 166–170.
5. Мамедова Е. А. Соціальні мережі та кібербезпека патрульної поліції. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2020. № 48. С. 125–128.
6. Попередження та протидія кібербулінгу в дитячому середовищі України : аналітичний огляд. Команда правозахисного департаменту ГО «Докудейз». 2020. URL : https://cyber.bullyingstop.org.ua/storage/media-archives/cyberbuling_%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB15-10_compressed.pdf.
7. «Возз'єднати Україну»: Нацполіція запустила новий мобільний додаток із пошуку зниклих дітей. *Портал МВС*. URL : <https://mvs.gov.ua/news/vozzjednati-ukrayinu-nacpoliciia-zarustila-novii-mobilnii-dodatok-iz-posuku-zniklix-ditei>.
8. Ковальова Д. Кіберполіція запропонувала онлайн-медіа встановити програму для розкриття особи коментаторів – ЗМІ. *New voice*. URL : <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/kiberpoliciya-zaproponovala-onlayn-media-vstanoviti-programu-dlya-rozkrittya-osobi-komentatoriv-novini-ukrajini-50067248.html>.

Надійшла до редакції 24.02.2023

References

1. Pro Natsionalnu politsiiu [On the National Police] : Zakon Ukrainy vid 02.07.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>. [in Ukr.].
2. Piatnychuk, I. D., Pyatnychuk, H. O. (2021) Suchasni informatsiini tekhnolohii ta servisy v publichnykh instytutsiakh [Modern information technologies and services in public institutions]. *Zhurnal Prykarpatskoho universytetu imeni Vasylia Stefanyka*. Т. 8. № 3. pp. 43–51. [in Ukr.].
3. Onyshchenko, Yu. M., Svitlychnyi, V. A. (2019) Osoblyvosti zabezpechennia kiberzakhystu ditei za uchasti pidrozdiliv yuvenalnoi preventsii [Peculiarities of ensuring cyber protection of children

with the participation of juvenile prevention units]. *Suchasna yevropeiska politseistyka ta mozhyvosti yii vykorystannia v diialnosti natsionalnoi politsii Ukrainy : zbirnyk tez dopovidei uchasnykiv Mizhnarodnoi naukovo-prakt. konf.* (m. Kharkiv, 11 kvit. 2019 r.). MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv : KhNUVS. pp. 221–223. [in Ukr.].

4. Rudenko, V. O. (2022) Zakhyst prav ditey u tsyfrovomu seredovyschi [Protection of children's rights in the digital environment. Socio-legal aspects of protection of children's rights]. *Sotsial'no-pravovi aspekty zakhystu prav ditey : zbirnyk materialiv naukovo-prakt. konf.* (m. Kharkiv, 26 trav. 2022 r.). Kharkiv : KHNEU im. S. Kuznetsya. pp. 166–170. [in Ukr.].

5. Mamedova, E. A. (2020) Sotsial'ni merezhi ta kiberbezpeka patrol'noyi politsiyi [Social networks and cybersecurity of the patrol police]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya : Yurysprudentsiya.* № 48. pp. 125–128. [in Ukr.].

6. Poperedzhennia ta protydiia kiberbulinhu v dytiachomu seredovyschi Ukrainy: analitychnyi ohliad [Prevention and prevention of cyberbullying in the children's environment of Ukraine: an analytical review]. Komanda pravozakhysnoho departamentu HO «Dokudeiz». 2020. URL: https://cyber.bullyingstop.org.ua/storage/media-archives/cyberbuling_%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB15-10_compressed.pdf. [in Ukr.].

7. «Vozziednaty Ukrainu»: Natpolitsiia zapustyla novyi mobilnyi dodatok iz poshuku znyklykh ditei [«Reunite Ukraine»: The National Police has launched a new mobile application for searching for missing children]. *Portal MVS.* URL: <https://mvs.gov.ua/news/vozzjednati-ukrayinu-nacpoliciia-zapustila-novii-mobilni-dodatok-iz-posuku-zniklix-ditei>. [in Ukr.].

8. Kovalova, D. Kiberpolitsiia zaproponovala onlain-media vstanovyty prohramu dlia rozkryttia osoby komentatoriv – ZMI [Cyber police offered online media to install a program to reveal the identity of commentators – mass media]. *New voice.* URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/kiberpoliciya-zaproponovala-onlayn-media-vstanoviti-programu-dlya-rozkrittya-osobi-komentatoriv-novini-ukrajini-50067248.html>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Olha Bezpalova, Yuliia Leheza. Use of media by police to ensure children's safety in the digital space. The article is devoted to the disclosure of the use of mass information (media) by the National Police of Ukraine to ensure the safety of children in the digital space. It is emphasized that uncontrolled access of children to the Internet can have negative consequences, while the police should widely use the possibilities of the mass media, which can be not only a conductor of information from the police to the public (youth audience), but also be a guide in the formation of safe behavior of children in digital space. It was emphasized that the use of mass media (media) by the police to ensure the safety of children in the digital space should include the following areas: distribution of safety materials, official information and announcements in mass media; creation of official accounts by police officers in popular social networks to ensure police presence there; receiving information from mass media and prompt response to publications about violations of children's rights; use of online courses and applications to increase awareness of relationship participants in their own rights; strengthening the identification of the participants of relations in the digital space.

It was concluded that increasing the attention of state and non-state institutions to ensuring the safety of children in the digital space is extremely relevant. A secure digital environment cannot be provided to one entity – the relevant task must be implemented comprehensively. Accordingly, the use of mass media by the police to ensure the safety of children in the digital space should be implemented through a number of defined forms: educational, organizational, law enforcement, monitoring and innovative.

Keywords: mass media, child safety, media, protection of rights and freedoms, police activity, digital security, digital services.